

Ο καιρός κυλούσε αδυσώπητα αργά στην Αυλίδα, όπου τα στρατεύματα όλων των Αχαιών βασιλιάδων ήταν έτοιμα να αποπλεύσουν. Ισχυροί αντίθετοι άνεμοι κατά μια εκδοχή, άπνοια κατ' άλλη, εμπόδιζαν τον απόπλου. Βαρέθηκε να περιμένει ο Αγαμέμνωνας και κάλεσε τον Κάλχα να του εξηγήσει, τι συμβαίνει. Ο μάντης γνώριζε αλλά δυσκολευόταν να ξεστομίσει την τρομερή αλήθεια: Για να φυσήξουν ούριοι άνεμοι, έπρεπε να καταπραϋνθεί η οργή της θεάς Άρτεμης. Αυτή ήταν που έκανε να φυσούν αντίθετοι άνεμοι ή να επικρατεί άπνοια. Και για να κατευναστεί ο θεϊκός θυμός, χρειαζόταν ο Αγαμέμνωνας να θυσιάσει την αγαπημένη κόρη του, Ιφιγένεια!

Ο Αγαμέμνωνας πάνιασε. Τι βδελυρό είχε πράξει και είχε επισύρει την εκδικητική οργή της θεάς; Κατά τον Αισχύλο, τίποτε! Απλά, πλήρωνε τις αμαρτίες των προγόνων του. Αρχαία θεά του τοκετού η Ιφιγένεια (το όνομά της μάλλον σήμαινε «αυτή που δίνει δύναμη ώστε να γίνει η γέννα»), είχε καταπέσει σε ηρωίδα και ιέρεια της Άρτεμης, όταν η παρθένα θεά, βοηθώντας στην γέννηση του αδελφού της Απόλλωνα, ανέλαβε την προστασία των νόμιμων τοκετών ως Άρτεμη Ειλείθια. Ο πατέρας του Αγαμέμνονα, Ατρέας, είχε διαπράξει ανοσιούργημα, όταν σκότωσε τα μωρά παιδιά του αδελφού του, Θυέστη, και του πρόσφερε γεύμα τις σάρκες τους.

Στα 458 π.Χ., ο Αισχύλος διδάξε τον «Αγαμέμνονα». Στην τραγωδία του αυτή, ο χορός ψάλλει (στίχος 112 κ.ε.) ότι δυο αετοί, «ο βασιλιάς των οιωών ο μαύρος και ο άλλος με τα άσπρα νώτα, φάνηκαν στους αρχηγούς των караβιών (...) και σπάραζαν μίαν ετοιμόγεννη λαγίνα». Ο μάντης Κάλχας εξήγησε: «Αυτοί που ξεκινούν (οι δυο αετοί, Αγαμέμνωνας και Μενέλαος), θα πάρουν, **θα πάρουν όμως με τον καιρό**, την πόλη του Πριάμου (...). Μόνο μη σκοτεινιάσει από φθόνο θεϊκό της Τροίας η κοιλάδα, πριν την πατήσουν οι στρατοί μας. Γιατί λυπάται και θυμώνει η αγνή Άρτεμη με τους φτερωτούς φύλακες του πατέρα της, όταν σπαράζουν ένα δειλό δυστυχημένο ζώο και τη γέννα του μαζί* σιχάινεται των αετών τα δείπνα» (μετάφραση Καλλ. Ελεοπούλου).

Με τη λέξη «δείπνα», λένε πολλοί ερευνητές, ο Αισχύλος υπαινίσσεται τα «Θυέστεια δείπνα». Ο Κάλχας φοβόταν «μη τυχόν η θεά ανάποδους στους Δαναούς (Αχαιούς) φέρει ανέμους και μη τους δέσει για καιρό σε νηνεμία αταξιδευτή γυρεύοντας καποι' άλλη ανίερη θυσία που θα βλαστήσει, αχόρταγη αιτία συμφορών, όταν θα λείπει του ανδρός ο φόβος»: Ο Αγαμέμνωνας έπρεπε να θυσιάσει την Ιφιγένεια, για να εξαγνιστεί η γενιά του από την μιανή πράξη του πατέρα του.

Πάνω από σαράντα χρόνια μετά τον «Αγαμέμνονα» του Αισχύλου, στα 415 π.Χ., ο

Ευριπίδης δίδαξε την «Ιφιγένεια εν Ταύροις». Εκεί, η ίδια η Ιφιγένεια (στίχος 17 κ.ε.) επαναλαμβάνει τα όσα ο μάντης Κάλχας είπε στον πατέρα της ως αιτία της θυσίας (σε μετάφραση Αθανάσιου Παπαχαρίση):

«Αγαμέμνονα, πρώτε στρατηγέ των Ελλήνων, δε θα μπορέσεις να ξεκινήσεις τα καΐκια από τα λιμάνια τούτης της χώρας, πριν θυσιαστεί η κόρη σου Ιφιγένεια στο βωμό της Αρτέμιδας* γιατί τάμα είχες κάνει έναν καιρό να προσφέρεις θυσία στη θεά τη φωτοφόρα το πιο καλό απ' όσα θα σου γεννούσε εκείνη η χρονιά. Κόρη λοιπόν γεννάει στο σπίτι σου η Κλυταιμνήστρα – για το πιο καλό εμένα λογάριαζε – κι αυτήν χρέος σου είναι να τη θυσιάσεις».

Σε χρονιά ανάμεσα στον «Αγαμέμνονα» του Αισχύλου και της «Ιφιγένεια εν Ταύροις» του Ευριπίδη διδάχτηκε η τραγωδία «Ηλέκτρα» του Σοφοκλή. Εκεί (στίχος 566 κ.ε.), μιλώντας στη μάνα της, Κλυταιμνήστρα, η Ηλέκτρα λέει (μετάφραση Β. Ι. Δημάρατου):

«Κάποτε ο πατέρας μου, όπως είχα ακούσει εγώ, στις θεάς (Άρτεμης) το ιερό το δάσος παίζοντας, με τα πόδια του ξεσήκωσ' ένα ελάφι πλουμιστό με κέρατα. Κι εκεί που το 'σφαζε, έτυχε να ξεστομίσει κάποιο φουσκωμένο λόγο. Μ' αυτό η κόρη της Λητούς (Άρτεμη) θύμωσε και τους Αχαιούς κρατούσε, ώσπου ο πατέρας τη δική του κόρη (την Ιφιγένεια) να 'σφαζε και ισορροπία με το ζώο να 'φερνε. Η ιστορία της θυσίας είναι αυτή». Σκοτώνοντας το ελάφι, ο Αγαμέμνονας είχε καυχηθεί ότι σημάδεψε καλύτερα κι από την Άρτεμη. Αυτός, εξηγούσαν, ήταν ο «φουσκωμένος λόγος» του.

Η άποψη του Σοφοκλή για την αιτία της άπνοιας ήταν αυτή που τελικά επικράτησε. Ό,τι κι αν έγινε, η Ιφιγένεια έπρεπε να θυσιαστεί.

(τελευταία επεξεργασία, 4 Ιανουαρίου 2022)